

УДК 373.2.091.12(477)"195/196"

Біницька Катерина

ORCID 0000-0002-2111-5275
Researcher ID A-6231-2019,
Scopus-Author ID 57211133186Доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
(м. Хмельницький, Україна) E-mail: rfn.yz87@gmail.comОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ МЕТОДИЧНИХ ОБ'ЄДНАНЬ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УРСР
У 50-60-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ

Статтю присвячено визначенню особливостей роботи методичних об'єднань та їх ролі у підвищенні кваліфікації педагогів дошкільної галузі.

Мета статті – схарактеризувати особливості роботи методичних об'єднань педагогічних працівників дошкільних закладів УРСР у 50-60-х роки ХХ століття.

Методологія. Під час висвітлення особливостей роботи методичних об'єднань педагогічних працівників дошкільних закладів УРСР у 50-60-х роки ХХ століття було застосовано низку методів що сприяють усвідомленню та аналізу проблеми, зокрема: аналіз педагогічної преси та архівних матеріалів з проблеми дослідження; порівняльно-зіставний – для вивчення поглядів різних науковців на порушену проблему; систематизації й узагальнення – для формулювання висновків.

Наукова новизна полягає в узагальненні питання особливостей роботи методичних об'єднань для педагогічних працівників дошкільних закладів УРСР.

Висновки. У процесі дослідження було розглянуто й визначено особливості роботи методичних об'єднань педагогічних працівників дошкільних закладів УРСР у 50-60-х роках ХХ століття. Доведено, що методичні об'єднання відігравали значну роль у розвитку професіоналізму та підвищенню теоретичного рівня знань працівників дошкільних закладів зазначеного хронологічного проміжку. Установлено, що у зазначений хронологічний проміжок методичні об'єднання проводили для вихователів різних вікових груп дітей (молодшої, середньої, старшої груп), завідувачів, медсестер-вихователюк. У змісті публікацій педагогічної преси визначено основні завдання та форми роботи з педагогами в процесі підвищення фахового рівня педагогічних працівників дошкільних закладів, оскільки саме вони надавали можливість швидкого обміну досвідом кращих педагогів дошкільної галузі.

Ключові слова: методичні об'єднання, педагогічні працівники, дошкільні заклади.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Актуальність досліджуваної проблеми у статті зумовлена освітніми трансформаціями в галузі вищої освіти. Ці зміни відбуваються внаслідок прийняття нового нормативно-правового забезпечення та викликів, які постали перед суспільством сьогодні. Існуюча система підвищення кваліфікації, яка функціонує наразі потребує перегляду та адаптації відповідно вимог сьогодення. Вважаємо, що аналіз історичного досвіду минулого допоможе визначити здобутки і

недоліки, які можна урахувати для внесення продуктивних змін в систему післядипломної освіти на сучасному етапі.

Аналіз основних досліджень і публікацій з порушеної проблеми. Питання розвитку неперервної освіти в історії вітчизняної педагогічної думки досліджувались у працях Л. Березівської, Н. Дічек, І. Зязюна, В. Кременя, С. Крисяка, А. Кузьмінського, В. Огнев'юка, Л. Сігаєвої, П. Худомінського та ін. Дослідження особливостей підвищення кваліфікації педагогічних працівників дошкільної галузі Української РСР у 50-60-ті роки ХХ століття висвітлені у науковій літературі частково (Л. Меленець, О. Самсонова, Ю. Сирова) та характеризуються деякою обмеженістю вивчених проблем.

Формулювання мети. Мета статті – схарактеризувати особливості роботи методичних об'єднань педагогічних працівників дошкільних закладів УРСР у 50-60-х роках ХХ століття.

Висвітлення процедури теоретико-методологічного дослідження із зазначенням методів. Під час дослідження особливостей роботи методичних об'єднань для педагогічних працівників дошкільної галузі нами були застосовані різні методи, що сприяють усвідомленню та аналізу проблеми, зокрема: аналіз педагогічної преси та архівних матеріалів з проблеми дослідження; порівняльно-зіставний – для вивчення поглядів різних науковців на порушену проблему; систематизації й узагальнення – для формулювання висновків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Систематичне підвищення ідейного рівня та професійної кваліфікації були характерними рисами педагогіки радянських часів. Для забезпечення потреби в удосконаленні професійного рівня у зазначений хронологічний проміжок організовувалися курси підвищення кваліфікації при обласних інститутах удосконалення кваліфікації вчителів, теоретичні й практичні семінари, консультації, гуртки підвищення кваліфікації тощо. Слід зауважити, що така різнобічна підтримка була організована на рівні великих міст, проте значно важче було організувати надання методичної допомоги вихователям сільської місцевості. Тому, для дієвої підтримки вихователів, у тому числі сільської місцевості, стали організувати методичні об'єднання. Оскільки саме вони надавали можливість швидкого обміну досвідом кращих педагогів дошкільної галузі. В джерелах досліджуваного проміжку зазначено що, така форма методичної підтримки не була новою, що свідчить про часткову її реалізацію на рівні різних областей Української РСР.

Як свідчить досвід взаємодії дошкільного сектора обласного відділу народної освіти та кабінету дошкільного виховання Одеського обласного інституту удосконалення вчителів, роботу було організовано наступним чином: організаційними моментами займався сектор, а методичними – інститут. Важливим був розподіл кушових центрів (якщо мова йде про кушові методичні об'єднання), приміщення для організації методичних об'єднань, створення порядку денного та методичного забезпечення.

Особливо важкою була ситуація щодо організації допомоги з музичного виховання. Надіслані кабінетом тексти пісень, опис танців, сценарії святкових ранків частково забезпечували потреби вихователів, особливо в тих дитячих садках, де не було музичних керівників. Часто відмічалось невміння вихователями підбирати музичних матеріал згідно вікових особливостей дітей. Враховуючи зазначену вище інформацію, для організації методичних об'єднань у кожному такому центрі (куші) обирали керівника методоб'єднання з числа кращих завідувачів дитячих садків та, обов'язково, музичного керівника, які отримували пам'ятки щодо організації та оформлення документації (протоколи обговорень доповідей і відкритих занять, конспекти занять, реєстраційні листи, звіти про роботу методичного об'єднання) [6, 47].

Як свідчить аналіз архівних матеріалів, перше методичне об'єднання було проведено наприкінці 1950 року з теми «Організація прогулянок взимку», яка охоплювала практичні заняття з виготовлення іграшок-саморобок для ігор на вулиці; розучування музичного матеріалу до новорічних святкових ранків, виготовлення новорічних прикрас; консультації з питань фонетичної роботи, відвідування відкритих занять з розділу навчання дітей рідної мови і музичного виховання. Результатом такого заходу стала й розробка консультації для батьків «Значення свіжого повітря для здоров'я дитини» [там само]. Тобто можна стверджувати про взаємозв'язок теоретичного матеріалу з практичними заняттями, для відпрацювання навичок, необхідних для організації навчально-виховного процесу.

Популярними були й теми «Виховання правильної звуковимови у дітей», «Методика проведення бесід в дитячому садку», «Про підвищення кваліфікації роботи з рідної мови в дошкільних установах», що свідчить про орієнтацію педагогів на розвиток мовлення дітей, виправлення недоліків у їх звуковимові. Серед матеріалів, які надавали дієву методичну підтримку, були: орієнтовна тематика роботи з дітьми з актуальних тем, розроблені конспекти занять, орієнтовні плани бесід на різні теми (для середньої та старшої груп).

Одним з актуальних питань під час організації методичних об'єднань у 50-ті роки було питання методики навчання дітей лічби, результатом якого стало ознайомлення з дидактичними іграми математичного спрямування для різних вікових груп та зразками для виготовлення саморобного дидактичного матеріалу для здійснення математичного розвитку дошкільнят.

Пізніше прийшли до висновку, що підготовка вихователів повинна бути специфічною, тобто мати ознаки диференціації. Так методичні об'єднання стали проводити для вихователів різних вікових груп дітей (молодшої, середньої, старшої груп), оскільки вони мають різні потреби та характерні особливості. Усім вихователям завчасно сповіщали тему доповіді чи літературу з теми методичного об'єднання, зобов'язували кожного учасника провести аналіз власної роботи на основі опрацьованої літератури. Для

подальшої перевірки рекомендацій, отриманих з кожної конкретної теми, було організовано показ відкритих занять з подальшим обговоренням.

Так, з досвіду роботи методичного об'єднання м. Жданов (суч. – Маріуполь), представленого на сторінках журналу «Дошкільне виховання», слід звернути увагу на запровадження системи завдань, які надавалися бригадам (групам вихователів) чи окремим педагогам. Склад таких бригад змінювався в залежності від матеріалу, поданого на опрацювання. Вважалося, що такі завдання активізували самостійну роботу як вихователів, так і завідувачів дитячих садків, оскільки для їх виконання необхідно було переглянути, наявну у закладі, методичну літературу, обговорити питання з методистом закладу [2, 27].

З досвіду роботи З. Таратутіної, завідувачки дитячого садка, слід вказати на організацію методичних об'єднань по черзі у різних дитячих садках міста, району з метою ознайомлення з роботою усіх установ. Проте сезонні умови також мали вплив на їх місце проведення, оскільки зимові умови не завжди дозволяли провести захід у дитячому садку сільської місцевості, а тому взимку їх проводили найчастіше у місті [7, 40].

У 1957 році з метою узагальнення досвіду роботи методичних об'єднань дошкільних працівників Міністерство освіти УРСР провело республіканську конференцію керівників методичних об'єднань. За результатами конференції було визначено, що до створення методичних об'єднань в більшості областей підходили з урахуванням умов і особливостей роботи дитячих садків, тому методичні об'єднання стали організовувати окремо для завідуючих, вихователів молодших, середніх, старших груп, вихователів однокомплектних дитячих садків, музичних працівників [4, 2].

Результати дослідження свідчать про систематичну роботу методичних об'єднань у різних областях, включаючи м. Київ, Київську, Миколаївську, Сталінську, Харківську, Запорізьку, Одеську, Станіславську, Волинську, Ворошиловградську. Це вказує на активний розвиток педагогічної спільноти та зміцнення професійного самовизначення педагогів дошкільної галузі у досліджувані роки.

Встановлення тісного зв'язку між кабінетами дошкільного виховання та керівниками методичних об'єднань було важливим аспектом професійного розвитку вихователів. Такий зв'язок сприяв обміну досвідом, розробці методичних матеріалів та підтримці у підвищенні кваліфікації. Листування було одним зі способів комунікації між кабінетами дошкільного виховання та керівниками методичних об'єднань, воно дозволяло обмінюватись ідеями, питаннями та рекомендаціями, а також надавало можливість отримувати підтримку та консультації з певних тем. Підбір відповідної літератури та розробка окремих тем була важливим етапом роботи кабінетів дошкільного виховання у співпраці з керівниками методичних об'єднань, що допомагало вихователям отримати необхідні ресурси та матеріали для підвищення професійного рівня, а також для впровадження нових підходів та методик у своїй роботі. Обласні наради керівників методичних об'єднань проводились два рази на рік на базі інститутів підвищення кваліфікації вчителів, під час яких відбувалося обговорення підсумків роботи та визначення подальших завдань. На таких нарадах проводилися семінари, які спрямовані на підвищення кваліфікації керівників методичних об'єднань, що дозволяло їм отримати нові знання та навички для успішного керівництва методичною роботою [1; 4].

Прикладом систематичної допомоги і керівництва роботою методичних об'єднань вважали кабінет дошкільного виховання Київського обласного інституту вдосконалення кваліфікації вчителів. Організовуючи діяльність методичних об'єднань, завідувача кабінетом дошкільного виховання перевіряла вплив на покращення якості виховної роботи, визначала чи потрібно вносити зміни, більш ґрунтовніше висвітлювати те чи інше питання. У своїй публікації з досвіду роботи Ф. Полянська зазначає, що засідання куштових методичних об'єднань проводили один раз на місяць, а міжрайонні методичні об'єднання – один раз на квартал [4].

Поряд із позитивними здобутками, слід наголосити й на недоліки, які мали місце в організації такої роботи. Згідно з публікацією, яка висвітлювала питання роботи методичних об'єднань у зазначений хронологічний проміжок, працівники відділів народної освіти часто не контролювали роботу керівників методичних об'єднань, не удосконалювали процес організації роботи, не завжди аналізували вплив поданого матеріалу на якість роботи дитячих садків [4, 2]. Таким чином, викликає сумнів ефективність пропозицій і рішень, прийнятих за підсумками окремих методичних об'єднань, що свідчить про наявну відсутність контролю даної форми підвищення кваліфікації.

Наявні недоліки в роботі методичних об'єднань, на наш погляд, пояснюються недостатньою допомогою керівникам з боку кабінетів дошкільного виховання обласних інститутів удосконалення кваліфікації вчителів. Оскільки в більшості ця допомога зводилася до розсилки примірних переліку тем, які необхідно було поставити на обговорення під час методичних об'єднань. Також це може бути наслідком нерегулярного проведення нарад для керівників методичних об'єднань.

Під час аналізу педагогічної літератури, нами було знайдено інформацію щодо організації методичних об'єднань для працівників колгоспних дошкільних установ. Визначено, що план роботи включав коротку доповідь працівника дитячого садка або колгоспної дошкільної установи, спостереження з теми доповіді, практичні заняття та обмін досвідом учасників з теми доповіді. Відповідно до теми змінювався і зміст практичних занять. Якщо у 50-ті роки актуальними були теми, визначені характером державної політики та основних розділів «Керівництва для вихователів» (1953), Нових програмно-методичних вказівок для вихователів (1955), то на початку 60-х років – це теми, присвячені організації навчально-виховного процесу в колгоспних дошкільних установах та дошкільних установах нового типу

(ясла-садки) (1959), а також питання, спрямовані на переорієнтацію виховної роботи дошкільних закладів у зв'язку з введенням у роботу Проєкту нової програми виховання дітей дошкільного віку (1962).

Для завідуючих дошкільними установами проводили методичні об'єднання та окремі групові консультації. Тематика заходів для завідувачів охоплювала питання складання річного плану роботи дошкільних закладів, режиму дня об'єднаних дитячих установ – ясел-садків; питання організації перевірки груп, аналізу занять з дітьми; особливості проведення фронтальних перевірок груп; питання вивчення і узагальнення кращого досвіду; особливості організації роботи з батьками тощо [3].

У результаті об'єднання дитячих ясел і садків в єдину дошкільну установу «ясла-садок» (1959) постало питання організації єдиного освітнього процесу, особливо для категорії вихователек-медсестер, які організовували роботу дітей ясельного віку. Тож для цієї категорії працівників було організовано роботу методичних об'єднань, спрямовану на вивчення і вдосконалення методів і прийомів виховної роботи з дітьми, забезпечення наступності у роботі перед дошкільних (ясельних) і дошкільних груп, а також організацію індивідуального підходу до кожної дитини. Крім теоретичних аспектів, методичні об'єднання також практикували колективний перегляд роботи груп раннього віку, окремих занять і режимних процесів [5]. Це дозволяло педагогам аналізувати та вдосконалювати свою практичну роботу, спільно шукати ефективні рішення та вирішувати проблеми, що виникали.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження показало, що робота методичних об'єднань педагогічних працівників дошкільних закладів УРСР у 50-60-х роках ХХ століття вимагала великої підготовчої роботи, зокрема: складання тез доповідей, підбір літератури, аналіз зразків педагогічної документації тощо.

На нашу думку, результативність впливу методичних об'єднань на професійний розвиток педагогічних працівників дошкільних закладів УРСР залежала від систематичної побудови роботи на основі теоретичних узагальнень та кращого передового досвіду. Таким чином, робота методичних об'єднань в дошкільних установах сприяла професійному зростанню педагогів, удосконаленню методів і прийомів виховної роботи та забезпеченню якісної освіти для дітей.

Перспективи подальшого вивчення заявленої проблеми вбачаємо у конкретизації продуктивних форм, методів та прийомів здійснення підвищення кваліфікації під час організації й відвідування методичних об'єднань педагогічними працівниками дошкільних закладів у 50-60-х роках ХХ століття з метою їх адаптації та можливого застосування у галузі сучасної післядипломної освіти.

References

1. Доповідні записки до Ради Міністрів та ЦК КП України по дошкільному вихованню за 1953 рік. *Центральний державний архів вищих органів влади України*. Ф. 166. Оп. 15. Спр. 1386. 154 арк. *Dopovidni zapysky do Rady Ministriv ta TsK KP Ukrainy po doshkilnomu vykhovanniu za 1953 rik* [Report notes to the Council of Ministers and the Central Committee of the Communist Party of Ukraine on preschool education for 1953]. (Fund 166. Inventory 15. File 1386. Leaf 154). *Central State Archives of Supreme Bodies of Power and Government of Ukraine*.
2. Кирій Н. Я., Щєблїкїна О. А. Методичні об'єднання дошкільних працівників у м. Жданові. *Дошкільне виховання*. 1952. № 9. С. 26–28.
Kyrii, N. Ya., & Shcheplykina, O. A. (1952). Metodychni obiednannia doshkilnykh pratsivnykiv u m. Zhdanovi [Methodical associations of preschool workers in Zhdanov]. *Doshkilne vykhovannia – Preschool upbringing*. 9. 26–28.
3. Колесник О. Організація методичної допомоги колгоспним дошкільним установам. *Дошкільне виховання*. 1960. № 4. С. 29–35.
Kolesnyk, O. (1960). Orhanizatsiia metodychnoi dopomohy kolhospnym doshkilnym ustanovam [Organization of methodical assistance to collective farm preschool institutions]. *Doshkilne vykhovannia – Preschool upbringing*. 4. 29–35.
4. Полянська Ф. Керівництво роботою методичних об'єднань. *Дошкільне виховання*. 1957. № 12. С. 23–26.
Polianska, F. (1957). Kerivnytstvo robotoiu metodychnykh obiednan [Management of the work of methodical associations]. *Doshkilne vykhovannia – Preschool upbringing*. 12. 23–26.
5. Про роботу опорних дошкільних закладів Харківської області. *Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти УРСР*. 1965. № 15. С. 16–20.
Pro robotu opornykh doshkilnykh zakladiv Kharkivskoi oblasti [About the work of supporting preschool institutions of Kharkiv region]. (1965). *Zbirnyk nakaziv ta instruksii Ministerstva osvity URSR – A collection of orders and decrees of the Ministry of Education of the Ukrainian SSR*. 15. 16–20.
6. Скоробогатова З.М. Досвід проведення кушчових міжрайонних методичних об'єднань. *Дошкільне виховання*. 1952. № 6. С. 46–48.
Skorobohatova, Z. M. (1952). Dosvid provedennia kushchovykh mizhraionnykh metodychnykh obiednan [Experience of conducting bush inter-district methodical associations]. *Doshkilne vykhovannia – Preschool upbringing*. 6. 46–48.

7. Таратутіна З. Досвід роботи методичного об'єднання. *Дошкільнє виховання*. 1953. № 6. С. 40–41.
 Taratutina, Z. (1953). Dosvid roboty metodychnoho obiednannia [Work experience of methodical association]. *Doshkilne vykhovannia – Preschool upbringing*. 6. 40–41.

Binytska K.

ORCID 0000-0002-2111-5275
 Researcher ID A-6231-2019,
 Scopus-Author ID 57211133186

Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor,
 Professor at the Department of Pedagogy,
 Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy,
 (Khmelnytskyi, Ukraine) E-mail: rfn.yz87@gmail.com

FEATURES OF WORK OF METHODOLOGICAL ASSOCIATIONS OF PEDAGOGICAL WORKERS OF PRESCHOOL INSTITUTIONS OF UKRAINIAN SSR IN THE 50-60-s OF THE 20TH CENTURY

The article deals with defining the features of work of methodological associations and their role in improving the qualifications of pedagogues of preschool sphere.

The purpose of the article is to characterize the features of work of methodological associations of pedagogical workers of preschool institutions of the Ukrainian SSR in the 50-60-s of the 20th century.

Methodology. During the coverage of the features of work of methodological associations of pedagogical workers of preschool institutions of the Ukrainian SSR in the 50-60-s of the 20th century, a number of methods were used that contribute to the awareness and analysis of the problem, in particular: analysis of the pedagogical press and archival materials on the research problem; comparative and confrontation one to study the views of different scientists on the problem raised; systematization and generalization – for formulating conclusions.

Scientific novelty consists in summarizing the issue of the features of work of methodological associations for pedagogical workers of preschool institutions of the Ukrainian SSR.

Conclusions. In the process of research, the features of work of methodological associations of pedagogical workers of preschool institutions of the Ukrainian SSR in the 50-60-s of the 20th century were considered and determined. It is proved that methodological associations played a significant role in the development of professionalism and increasing the theoretical level of knowledge of workers of preschool institutions in the specified chronological period. It has been established that during the specified chronological period, methodological associations were conducted for educators of different age groups of children (younger, middle, older groups), managers, nurse-educators. In the content of the publications of the pedagogical press, the main tasks and forms of work with the pedagogues in the process of raising the professional level of pedagogical workers of preschool institutions have been defined, since they provided the opportunity for a quick exchange of experiences of the best pedagogues of the preschool field.

Keywords: methodological associations, pedagogical workers, preschool institutions.

Стаття надійшла до редакції 25.06.2023 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор І. Я. Жорова